

**ОСОБЛИВОСТІ ПЛАНУВАННЯ І ПРОВЕДЕННЯ
КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВИХ ЗАНЯТЬ В УМОВАХ
ІНКЛЮЗИВНО-РЕСУРСНОГО ЦЕНТРУ**

Відомості про автора: Гаяш Оксана, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фізичної реабілітації ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Ужгород, Україна. У колі наукових інтересів: реалізація інклюзивного навчання дітей з порушеннями інтелектуального розвитку; проблема організації корекційної роботи з дітьми з інтелектуальними порушеннями, формування у них навчально-практичної діяльності. E-mail: nizevych@gmail.com

Information on an author: Gajash Oksana, PhD of Pedagogical Sciences, Associate Professor of physical rehabilitation in Uzhhorod National University, Uzhhorod, Ukraine. Academic interests: an implementation of inclusive education of children with intellectual development disorders; the problem of the organization's correctional work with children with intellectual disabilities, the formation of them educational and practical activity. E-mail: nizevych@gmail.com

Відомості про наявність друкованих статей: Гаяш, О.В. (2014). Особливості організації корекційної роботи з дитиною з порушенням інтелекту в інклюзивному класі. *Комплексний супровід дітей з психофізичними порушеннями в умовах навчально-реабілітаційного центру: матеріали III-ї Міжнародної наук.-практ. конф. (27-28 квітня 2014 р., м.Луганськ):* / за заг. ред. Т.В. Махукової. Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка». 32-35. Гаяш, О.В., Кляп, М.І. (2019). Комплексний психолого-педагогічний супровід дітей з розладами спектру аутизму в

умовах інклюзивно-ресурсного центру. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки): збірник наукових праць*: / за ред. О. Гаврилова, В.Синьова. Кам'янець-Подільський: ПП Медобори-2006. Вип. 13. 37-47.

Гаяш О.В. Особливості планування і проведення корекційно-розвиткових занять в умовах інклюзивно-ресурсного центру. У статті розкрито особливості проведення корекційно-розвиткових занять в умовах інклюзивно-ресурсного центру. Висвітлено зміст корекційно-розвиткових занять, спрямований на вирішення специфічних завдань, основні напрями корекційно-розвиткової роботи. Автором наведено орієнтовну структуру корекційно-розвиткового заняття. У статті зазначено, що для реалізації корекційних цілей на занятті з дітьми з порушеннями психофізичного розвитку слід використовувати спеціальні засоби корекції з урахуванням конкретної категорії порушення та особливостей дитини. Розглянуто педагогічні умови, дотриманням яких забезпечується успішність проведення корекційно-розвиткових занять.

Ключові слова: корекційно-розвиткові заняття, інклюзивно-ресурсний центр, діти з особливими освітніми потребами.

Гаяш О.В. Особенности планирования и проведения коррекционно-развивающих занятий в условиях инклюзивно-ресурсного центра. В статье раскрываются особенности коррекционно-развивающих занятий в условиях инклюзивно-ресурсного центра. Излагаются содержание коррекционно-развивающих занятий, направленных на решение конкретных задач, основные направления коррекционно-развивающей работы. Автор представляет ориентировочную структуру коррекционно-развивающего занятия. В статье указывается, что для реализации коррекционных целей на занятии с детьми с нарушениями психофизического развития с учетом конкретной категории нарушений и характеристик ребенка должны использоваться специальные коррекционные

средства. Рассматриваются педагогические условия, соблюдение которых обеспечивает успех проведения коррекционно-развивающего занятия.

Ключевые слова: коррекционно-развивающие занятия, инклюзивно-ресурсный центр, дети с особыми образовательными потребностями.

Gajash O.V. Features of planning and conducting correctional and developmental classes in an inclusive resource center. The problem of correctional and developmental education and upbringing of children with special educational needs is not new, but it still has a number of insufficiently resolved issues. In particular, one of them is the peculiarities of conducting correctional and development classes in the conditions of an inclusive resource center. So, the article presents the results of the study on the study of this issue. It is noted that the tasks of correctional work can be correctly set only on the basis of comprehensive diagnosis, assessment of reserves of potential opportunities of the child, determination of the zone of its immediate development. The content of correctional and developmental classes aimed at solving specific tasks, the main directions of correctional and developmental work are highlighted. Examples of formulation of the purpose and tasks of correctional and developmental classes are given. The author gives an approximate structure of correctional and developmental classes (psychological training, main part, final part). The article stipulates that for the implementation of correctional goals in classes with children with mental and physical disabilities should use special means of correction, taking into account the specific category of disorders and student characteristics (clarity, repetition, optimization of the pace and dynamics of fatigue, use of different games, pedagogical regime, positive emotions of the teacher as a means of stimulating children to activity and communication). The pedagogical conditions, observance of which ensures the success of correctional and developmental classes, are considered.

Keywords: correctional and developmental classes, inclusive resource center, children with special educational needs.

Постановка проблеми та аналіз досліджень. Приєднавшись до основних міжнародних договорів у сфері прав людини (Декларації ООН про права людини, Конвенцій ООН про права інвалідів, про права дитини), Україна взяла на себе зобов'язання щодо дотримання загальнолюдських прав, зокрема, щодо забезпечення права на якісну освіту дітей з особливими освітніми потребами.

З метою забезпечення права дітей з особливими освітніми потребами віком від 2 до 18 років на здобуття дошкільної та загальної середньої освіти в Україні створені Інклюзивно-ресурсні центри (відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 545).

Одним із основних завдань інклюзивно-ресурсного центру (далі – ІРЦ) є: надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг дітям з особливими освітніми потребами, які навчаються у закладах дошкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної) освіти та інших закладах освіти, які забезпечують здобуття загальної середньої освіти (не відвідують заклади освіти) та не отримують відповідної допомоги [2].

Методологічні підходи і теоретичні засади розробки проблеми корекційно-розвиваючого навчання та виховання дітей із особливими освітніми потребами закладено у фундаментальних класичних і сучасних наукових дослідженнях: В. Бондаря, Л. Виготського, Т. Власової, А.Висоцької, А. Граборова, Н. Долгобородової, І. Дмитрієвої, Г. Дульнева, І. Єременка, С. Забрамної, Х. Замського, В. Липи, В. Лубовського, М.Певзнер, В. Петрової, С. Рубінштейн, В. Синьова, Н.Стадненко, М.Супруна, О. Хохліної, Г. Мерсіянової, С. Миронової та ін.

Наразі, науковцями та практиками тривають пошуки шляхів забезпечення ефективної організації та надання якісних корекційно-розвиткових послуг дітям з особливими освітніми потребами в умовах інклюзії з урахуванням сучасних світових освітніх тенденцій та найкращого практичного досвіду. При цьому оптимальна модель організації корекційно-розвиткових послуг в контексті інклюзивно-ресурсного центру все ще

знаходиться в стадії формування. Тому питання особливостей проведення корекційно-розвиткових занять в умовах ІРЦ залишається відкритим та актуальним.

Мета статті – проаналізувати особливості планування і проведення корекційно-розвиткових занять в умовах ІРЦ.

Виклад основного матеріалу. У Положенні про інклюзивно-ресурсний центр [2] зазначено, що корекційно-розвиткові послуги – це комплексна система заходів супроводження особи з особливими освітніми потребами у процесі навчання, що спрямовані на корекцію порушень шляхом розвитку особистості, її пізнавальної діяльності, емоційно-вольової сфери та мовлення.

За результатами комплексної оцінки фахівці ІРЦ визначають напрями та обсяг психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг, які надаються дітям з особливими освітніми потребами, та забезпечують їх надання шляхом проведення корекційно-розвиткових занять.

Корекційно-розвиткові заняття спрямовані на вирішення специфічних завдань, зумовлених особливостями психофізичного розвитку учнів. Метою їх проведення є формування в учнів способів орієнтування, комунікативної діяльності, засвоєння навчального матеріалу, всебічний розвиток особистості, створення передумов для соціальної адаптації та інтеграції дітей.

Зміст корекційно-розвиткових занять визначається з урахуванням особливостей розвитку дітей з особливими освітніми потребами, мети, завдань та напрямів такої роботи і реалізується через спеціально організовані групові та індивідуальні заняття.

Висхідним принципом для визначення цілей і завдань корекції, а також способів їх вирішення є принцип єдності діагностики і корекції. Тому для визначення корекційних цілей та реалізації індивідуального підходу фахівцям ІРЦ (психологу, вчителям дефектологам (логопеду, тифлопедагогу, сурдопедагогу, олігофренопедагогу), вчителю-реабілітологу слід ґрунтовно

вивчити всі аспекти розвитку дитини не лише в умовах експериментальних методик, а й у процесі тривалого спостереження. Це такі особливості дитини (Миронова С.П), як: категорія порушення і конкретні його особливості у цієї дитини; збережені сторони психіки, можливості дитини; структура порушення: первинне порушення, вторинні відхилення, наявність педагогічної занедбаності; рівень знань, умінь і навичок дитини; вплив порушення на здатність дитини до навчання, її поведінку, спілкування; індивідуальні особливості пізнавальних процесів; темп діяльності та динаміка втомлюваності; самооцінка і ставлення дитини до власних труднощів у навчанні, спілкуванні тощо; особливості емоційно-вольової сфери; характерологічні особливості; поведінка дитини; рівень самостійності; спрямованість особистості дитини (інтереси, потреби, схильності, можливості, цінності) [4, с. 114-115].

С. Миронова зазначає, що завдання корекційної роботи можуть бути правильно поставлені лише на основі комплексної діагностики, оцінки резервів потенційних можливостей дитини, визначення зони її найближчого розвитку. Все це у комплексі й складе об'єкт корекції та розвитку [4, с. 115].

У Наказі МОН «Про затвердження типової освітньої програми початкової освіти спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей з особливими освітніми потребами» подано чіткий перелік основних напрямів корекційно-розвиткової роботи [5]. Зокрема,

- для дітей з порушеннями зору (сліпих дітей та дітей зі зниженим зором): орієнтування в просторі, розвиток мовлення, корекція розвитку, соціально-побутове орієнтування, лікувальна фізкультура, ритміка;

- для дітей з порушеннями слуху (глухих дітей та дітей зі зниженим слухом): розвиток слухового сприймання та формування вимови, розвиток слухо-зоро-тактильного сприймання мовлення та формування вимови, ритміка, лікувальна фізкультура;

- для дітей з тяжкими порушеннями мовлення: корекція мовлення, корекція розвитку, логоритміка, лікувальна фізкультура;

- для дітей із затримкою психічного розвитку: розвиток мовлення, ритміка, корекція розвитку;
- для дітей з порушенням опорно-рухового апарату: лікувальна фізкультура, корекція розвитку;
- для дітей з інтелектуальними порушеннями: розвиток мовлення, соціально-побутове орієнтування, лікувальна фізична культура, ритміка;
- для дітей з інтелектуальними порушеннями помірною та тяжкою ступенів: психомоторний та сенсорний розвиток, логопедичні заняття, ритміка;
- для дітей з інтелектуальними порушеннями, які мають розлади аутичного спектра: розвиток психомоторики, сенсорний розвиток, сенсорна інтеграція, соціально-комунікативний розвиток;
- для дітей із затримкою психічного розвитку, які мають розлади аутичного спектра: розвиток психомоторики, соціально-комунікативний розвиток, емоційно-мотиваційний розвиток.

Кожен із визначених напрямів конкретизується у змісті корекційних програм, які розміщені на сайті МОН України. Програми корекційно-розвиткових занять є варіативними, їх обирають відповідно до потреб дітей.

Корекційно-розвиткові заняття проводяться вчителями-дефектологами (олігофренопедагогом, тифлопедагогом, сурдопедагогом, логопедом), психологом, учителем-реабілітологом і регламентуються окремим розкладом, який складає директор ІРЦ за участю відповідних фахівців. Розклад складається на кожну дитину з зазначенням форми проведення корекційно-розвиткового заняття (індивідуальна чи групова) та вивішується на інформаційному стенді «До уваги батьків» для того, щоб батьки чітко знали графік занять їхньої дитини в ІРЦ, знаходили час бути присутніми на таких заняттях.

Тривалість групового корекційно-розвиткового заняття становить 35-40 хвилин, індивідуального – 20-25 хвилин. Групи наповнюваністю 2 - 6 дітей

комплектуються відповідним спеціалістом з урахуванням однорідності порушень [4].

В цілому корекційно-розвиткові заняття спрямовуються на корекцію та розвиток усіх складових дефекту: пізнавальної сфери (відчуття, сприймання, уваги, пам'яті, мислення і, передусім, вищих форм її організації); мовлення, його комунікативної та регульовальної функції; навчально-практичної діяльності (навичок самообслуговування, загально навчальних та загально трудових умінь); емоційно-вольової сфери; особистості.

План заняття складається на основі орієнтовного календарно-тематичного планування, яке педагог, психолог розробляє керуючись програмою корекційно-розвиткових занять.

При визначенні тем корекційно-розвиткових занять та їх написанні у календарному плані і в журналі можна керуватися рекомендаціями В.Гладкої стосовно до планування занять з учнями з труднощами в навчанні. Згідно цих рекомендацій тему корекційно-розвиткового заняття можна визначити за його основним завданням [1, с. 58]. Наприклад, якщо основне завдання заняття – розвивати вміння діяти з предметом (м'ячем) за наслідуванням і мовленнєвою інструкцією, то його тема може бути сформульована так: «Дії з предметом (м'ячем) за наслідуванням і мовленнєвою інструкцією».

Однак не виключається використання в формулюваннях теми заняття вказівки на використовувані матеріали, ігри, вправи. Наприклад: гра «Збери намистини» (як і інші подібні ігри) має дуже очевидну мету – розвивати візуальне сприйняття і візуально-моторну координацію.

Мета та завдання заняття можуть охоплювати декілька напрямків, наприклад, формування знань про властивості предметів та їх розташування у просторі (формування знань про колір); розвиток логічного мислення (уміння знаходити однакові ознаки предметів); розвиток довільної уваги. Зміст заняття може охоплювати один напрямок, наприклад, розвиток логічного мислення; формування уявлення: «Що відбувається в природі в

різні пори року»; спостереження за явищами природи по сезонах та розповідь про них.

Аналіз наукових джерел свідчить (Н. Кисельова (2014), Г. Сітовська (2015), що організація корекційно-розвиткових занять має свою специфіку. Корекційно-розвиткове заняття включає в себе три етапи: вступний, основний і заключний.

Вступний етап (формування фізичної, комунікативної й аналізаторної готовності до роботи над темою, первинна мотивація, активізація уваги, сприймання, пам'яті, мислення тощо, 3-5 хв.).

Фізична готовність необхідна тому, що, як правило, ми маємо справу з соматично ослабленими дітьми, які швидко втомлюються, повільно мобілізуються, у них спостерігається м'язова напруга, вони погано розслаблюються. Тому вчитель/психолог пропонує декілька вправ для роботи м'язів, хребта (в тому числі шийного відділу) у поєднанні з дихальною гімнастикою, щоб зняти м'язову напругу, підвищити рухливість плечових, ліктьових суглобів і кисті рук, забезпечити приплив кисню в мозок.

Оскільки серед дітей з особливими освітніми потребами зустрічаються закомплексовані, некоммунікбельні, а часом і агресивні, важливо налаштувати всіх на бажану взаємодію і співпрацю на занятті. Способи налаштування на комунікацію у всіх педагогів різні. Це може бути добре слово, посмішка або гра та ін.

Для того щоб забезпечити культуру сприйняття теми, яка вивчається, важливо привести в активний стан аналізатори дітей, адже діти з особливими освітніми потребами не вміють фокусуватися, часто відволікаються, дивляться по сторонах, тому, слухають, але не вслуховуються, дивляться, не вдивляючись при спостереженні. У них немає готовності до сприйняття. Для цього вчитель/психолог пропонує невеликі завдання для роботи зорового аналізатора, слухового, тактильного, нюхового. Наприклад, дітям пред'являють картинку, попередньо дається їм інструкція: швидко все розглянути і постаратися запам'ятати всіх персонажів, потім розповісти про

них. Через 10-20 секунд педагог забирає картинку і задає питання за картинкою. Для сприйняття на слух можна давати незнайомі віршики на чотири рядочки.

Основний етап корекційно-розвиткового заняття (20-25 хв.) починається з повідомлення теми і стимулювання інтересу до неї (організація мотиваційної готовності) та забезпечення активно суб'єктної позиції дитини. Педагоги можуть використовувати різні методи для стимулювання мотивації. Це показ важливості теми для життя дітей, створення проблемних ситуацій, доступні дослідницькі завдання, незвичайний початок заняття, дидактичні ігри (для підлітків можна використовувати ділові ігри) і т.д.

Зміст основного етапу визначається корекційно-розвиваючими вправами, спрямованими на реалізацію корекційно-розвиткових завдань. Ці вправи слід підбирати з урахуванням важливості їх використання для формування ключових компетенцій – пізнавально-інформаційної, соціальної, комунікативної, особистісної. Обов'язковим елементом є фізкультхвилинка та різні види гімнастики – пальчикова, зорова, дихальна, стимулювальна). Зазначені компетенції формуються на заняттях з усіх напрямів корекційно-розвиткових занять.

Якщо заняття групове, то всі види вправ бажано виконувати в парній або груповій роботі. Для допомоги дітям можуть бути запропоновані диференційовані інструкції (алгоритми).

Заключний етап (заохочення успіхів та мотивації дітей до наступних занять, присутній елемент рефлексії та момент «виведення» із заняття – приведення організму дитини у спокійний стан та налаштування на відпочинок, 5 хв.).

Проведення корекційно-розвиткових занять, їх ефективність залежить не лише від правильно складених етапів роботи, підібраних вправ, вміло застосованих методів і прийомів, за допомогою яких ці заняття будуть реалізовуватись, але й від засобів, за допомогою яких і здійснюється корекція порушень у психофізичному розвитку дітей.

Для реалізації корекційних цілей на занятті з дітьми з порушеннями психофізичного розвитку слід використовувати спеціальні засоби корекції (Миронова С.П.) з урахуванням конкретної категорії порушення та особливостей учня. Зокрема,

Наочність. З урахуванням специфіки порушення добирають види наочності. Наприклад, для дітей з інтелектуальними порушеннями наочність має бути конкретною, без абстрактних зображень і деталей, що відволікають від сприймання головного. Для дітей зі зниженим зором наочність не лише збільшують за розмірами, а й виготовляють з урахуванням того, як дитина сприймає кольори та їх поєднання; наочність для незрячих дітей має бути об'ємною, щоб учні могли обстежити її дотиково.

Повторюваність. Цей засіб не означає механічного кількаразового повторення одного й того самого матеріалу. Навпаки, слід використовувати варіативність повторення для заповнення прогалін у сприйманні. Наприклад, якщо первинна подача матеріалу була усною, то повторити треба наочно з коментарями або запропонувати дитині прочитати й відповісти на запитання чи виконати практичне завдання.

Оптимізація темпу роботи та динаміки втомлюваності. Цей засіб передбачає: переведення учнів на різні види діяльності для запобігання втоми; використання під час роботи цікавих фактів, прикладів, деталей; організацію хвилин відпочинку на занятті; створення ситуацій успіху.

Використання різних видів ігор. Дидактичні, рольові, рухливі ігри слугують ефективним засобом корекції порушень психофізичного розвитку дітей.

Дотримання охоронно-педагогічного режиму. На корекційно-розвитковому занятті важливо правильно дозувати навантаження дитини, з урахуванням індивідуальних особливостей темпу її роботи, швидкості наростання втоми; чергувати розумову й фізичну працю, прості та складні завдання тощо.

Позитивні емоції педагога слугують засобом стимулювання дитини до навчальної діяльності й спілкування, формують її віру у свої можливості [3, с.119-120].

Також на корекційно-розвиткових заняттях в ІРЦ ефективним є використання комп'ютерних технологій (ліцензованих програм «Світ звуків», «Видима мова»), сенсорного середовища, яке складається з безлічі різного роду стимуляторів базових почуттів – зору, слуху, нюху, дотику, а також стимульного матеріалу за методикою М. Монтесорі.

Успішність проведення корекційно-розвиткових занять забезпечується дотриманням ряду педагогічних умов: врахування психофізичних особливостей, пізнавальних можливостей та попереднього досвіду кожної дитини; застосування в процесі корекційно-розвиткових занять індивідуального та диференційованого підходів; інтегративного характеру, що дозволяє вирішити декілька різнопланових завдань, в основному випереджаючий рівень актуального розвитку, але не виходячи за межі зони найближчого розвитку, в рамках одного заняття; введення в заняття на всіх його основних етапах предметно-практичної діяльності або її елементів; використання демонстраційного матеріалу (наочного, натурального) в процесі конкретизації уявлень дітей; вербальність всіх видів діяльності дітей та інтенсифікація їх мовленнєвого розвитку.

Один раз в тиждень вчителями, психологами ІРЦ проводяться спільні засідання, на яких спеціалісти обговорюють зміни, які виникли у стані дітей, співвідносять результати, досягнуті на різних заняттях, щоб урахувати їх у подальшій роботі.

Корекційно-розвиткові заняття, які проводять учителі-дефектологи, психолог, в ІРЦ, в основному, проводяться у присутності батьків, що являється важливим фактором у створенні простору партнерства і довіри між сім'єю і педагогом. Батьки краще розуміють стан дитини, її проблеми, цілі і завдання роботи. Розвивається батьківська компетентність, виробляється єдиний підхід до формування тих чи інших навичок. Батьки проходять

своєрідний практикум – як правильно організувати заняття з дитиною вдома, одержують домашнє завдання, уточнюють зі спеціалістом найближчі завдання.

Висновки. Таким чином, проведення корекційно-розвиткових занять в ІРЦ повинно мати системний, мультидисциплінарний та комплексний характер, що в кінцевому результаті сприятиме виправленню порушень розвитку дитини та успішній її адаптації в соціумі.

Ефективність такої роботи значною мірою залежить не лише від знань, умінь і бажання педагогів допомогти дитині з порушеннями розвитку, а й від того, наскільки правильною і чіткою буде модель організації корекційно-розвиткових занять кожній конкретній дитині з особливими освітніми потребами на базі інклюзивно-ресурсного центру в цілому.

Перспективним напрямком дослідження в означеному плані, вважаємо, мають стати завдання, спрямовані на розроблення моделей взаємодії між фахівцями інклюзивно-ресурсного центру, педагогічних працівників і батьків, які виховують дитину з особливими освітніми потребами, та закріплення такої взаємодії на рівні державного регулювання.

Бібліографія

1. **Гладкая, В.В.** (2008). Планирование коррекционной работы с учащимися с трудностями в обучении: метод. пособие для учителей-дефектологов. Минск: Зорны верасень. 2. **Каб. Мін.** України. (2017, лип. 12). Постанова № 545, Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/545-2017-%D0%BF> (дата звернення: 06.04.2021). 3. **Киселева, Н.И.** (2014). Современные подходы к организации системы коррекционно-развивающего обучения. Ученые записки орловского государственного университета. 1 (57). 354-359. 4. **Миронова, С.П.** (2020) Нова українська школа: особливості організації освітнього процесу учнів початкової школи в інклюзивних класах : навчально-методичний посібник. Тернопіль: Астон. 5. **МОН України** (2018, лип. 26). Наказ № 814, Про

затвердження типової освітньої програми початкової освіти спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей з особливими освітніми потребами. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovoyi-osvitnoyi-programi-pochatkovoyi-osviti-specialnih-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti-dlya-ditej-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami> (дата звернення: 05.04.2021).

6. **Сітовська, Г.М.** (2015). Організація та методичні аспекти корекційно-розвивальної роботи в інклюзивному навчанні. Педагогічний пошук. 4 (88). 51-53.

References

1. **Gladkaya, V.V.** (2008). Planirovanie korrektsionnoy raboty s uchashimisya s trudnostyami v obuchenii: metod. posobie dlya uchiteley-defektologov. Minsk: Zornyi verasen. 2. **Kab. Min.** Ukrainy. (2017, lyp. 12). Postanova № 545, Pro zatverdzhennia Polozhennia pro inkliuzyvno-resursnyi tsentr. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/545-2017-%D0%BF> (data zvernennia: 06.04.2021). 3. **Kyseleva, N.Y.** (2014). Sovremennyye podhodyi k organizatsii sistemyi korrektsionno-razvivayuscheho obucheniya. Uchenyie zapiski orlovskogo gosudarstvennogo universiteta. 1 (57). 354-359. 4. **Myronova, S.P.** (2020). Nova ukrainska shkola: osoblyvosti orhanizatsii osvitnoho protsesu uchniv pochatkovoї shkoly v inkliuzyvnykh klasakh : navchalno-metodychnyi posibnyk. Ternopil: Aston. 5. **MON Ukrainy** (2018, lyp. 26). Nakaz № 814, Pro zatverdzhennia tipovoi osvitnoi prohramy pochatkovoї osvity spetsialnykh zakladiv zahalnoi serednoi osvity dlia ditei z osoblyvymy osvitnimy potrebamy. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovoyi-osvitnoyi-programi-pochatkovoyi-osviti-specialnih-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti-dlya-ditej-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami> (data zvernennia: 05.04.2021). 6. **Sitovska, H.M.** (2015). Orhanizatsiia ta metodychni aspekty korektsiino-rozvyvalnoi roboty v inkliuzyvnomu navchanni. Pedahohichnyi poshuk. 4 (88). 51-53.